

Poticanje ekoloških praksi u hrvatskoj poljoprivredi kroz Mjeru 11

Rendulić, Leonarda

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:139550>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Leonarda Rendulić

Sveučilišni prijediplomski studij Poljoprivreda

Modul Bilinogojstvo

Poticanje ekoloških praksi u hrvatskoj poljoprivredi kroz mjeru 11

Završni rad

Osijek, 2024.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Leonarda Rendulić

Sveučilišni prijediplomski studij Poljoprivreda

Modul Bilinogojstvo

Poticanje ekoloških praksi u hrvatskoj poljoprivredi kroz mjeru 11

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. Lucija Pečurlić, mag.ing.agr., mentor
2. prof.dr.sc. Tihana Sudarić, član
3. doc.dr.sc. David Kranjac, član

Osijek, 2024.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Sveučilišni prijediplomski studij Poljoprivreda, modul Bilinogojstvo

Završni rad

Leonarda Rendulić

Poticanje ekoloških praksi u hrvatskoj poljoprivredi kroz mjeru 11

Sažetak: Kroz povijest, Hrvatska je postupno prihvaćala i prilagođavala međunarodne standarde ekološke proizvodnje, što je kulminiralo ulaskom u Europsku uniju i usvajanjem Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) EU. Rad se fokusira na detaljnu analizu i promicanje ekoloških praksi u hrvatskoj poljoprivredi putem implementacije ZPP Mjere 11 – Ekološki uzgoj u razdoblju 2014. – 2022. Analiza financijske potpore kroz mjeru 11 tj. podmjere 11.1. i 11.2., koje su usmjerene na prijelaz na ekološku poljoprivredu i održavanje ekoloških praksi, pokazala je da su podmjere bile značajne, ali broj korisnika varira iz godine u godinu. To sugerira da postoje izazovi u zadržavanju proizvođača u ekološkom sustavu, što može biti posljedica administrativnih zahtjeva, tržišnih uvjeta ili nedostatka edukacije i savjetovanja.

Ključne riječi: Ekološka proizvodnja, Zajednička poljoprivredna politika, Mjera 11 – Ekološki uzgoj, Republika Hrvatska

19 stranice, 3 slike, 2 grafikona, 2 tablica

Rad je pohranjen u Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti u Osijeku i u digitalnom repozitoriju završnih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti u Osijeku

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek
Undergraduate university study Agriculture, course Plant production

BSc Thesis

Encouraging ecological practices in Croatian agriculture through measure 11

Summary: Throughout history, Croatia has gradually adopted and adapted international standards for organic production, culminating in its accession to the European Union and the adoption of the EU's Common Agricultural Policy (CAP). This work focuses on a detailed analysis and promotion of organic practices in Croatian agriculture through the implementation of CAP Measure 11 – Organic Farming during the period 2014–2022. The analysis of financial support under Measure 11, specifically sub-measures 11.1 and 11.2, which are aimed at transitioning to organic farming and maintaining organic practices, has shown that these sub-measures have been significant, but the number of beneficiaries varies from year to year. This suggests that there are challenges in retaining producers within the organic system, which may be due to administrative requirements, market conditions, or a lack of education and advisory support.

Keywords: Organic production, Common agricultural policy, Measure 11 - Organic farming, Croatia

19 pages, 3 pictures, 2 graphs, 2 table

BSc Thesis is archived in Library of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical Sciences in Osijek

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. MATERIJAL I METODE	2
3. REZULTATI I RASPRAVA	3
3.1. Ekološka poljoprivreda	3
3.2. ZPP i mjere za ekološku proizvodnju	5
3.3. Ekološka proizvodnja u Republici Hrvatskoj.....	7
3.4. Mjera 11 – Ekološki uzgoj u Republici Hrvatskoj.....	10
3.4.1. Podmjera 11.1. Plaćanja za prijelaz na ekološke poljoprivredne prakse i metode (EKOP)	11
3.4.2. Podmjera 11.2 Plaćanja za održavanje ekoloških poljoprivrednih praksi i metoda (EKO)	13
3.4.3. Analiza Mjere 11 u Republici Hrvatskoj.....	14
4. ZAKLJUČAK.....	17
5. POPIS LITERATURE	18

1. UVOD

Poljoprivreda predstavlja složen proces proizvodnje hrane za ljude i životinje, koji obuhvaća uzgoj biljaka i životinja. Ova djelatnost podrazumijeva efikasno korištenje prirodnih resursa, poput tla i klimatskih uvjeta, za potrebe biljne i stočarske proizvodnje. U domeni biljne proizvodnje spadaju aktivnosti kao što su voćarstvo, ratarstvo, vinogradarstvo i cvjećarstvo, dok stočarstvo obuhvaća grane poput svinjogojstva, ovčarstva i peradarstva.

Poljoprivreda se smatra najstarijom ljudskom djelatnošću. U današnjem svijetu sve veći broj poljoprivrednika posvećuje se ekološkoj poljoprivredi. Ekološka održivost postaje sve važnija, osobito u sektoru poljoprivrede zbog njenog značajnog utjecaja na okoliš. Republika Hrvatska, kao i mnoge druge zemlje, nastoji uskladiti poljoprivrednu proizvodnju s ekološkim standardima radi očuvanja bioraznolikosti, zdravlja ljudi i zaštite okoliša.

Zbog značajnih troškova prijelaza s konvencionalne na ekološku poljoprivredu, većina poljoprivrednika ne odlučuje se za taj korak. Međutim, to nije jedini razlog zbog kojeg izbjegavaju ekološki uzgoj. Tijekom prijelaznog razdoblja može doći do gubitka prihoda, a proizvod se može smatrati ekološkim tek nakon što zadovolji sve zahtjeve i dobije ekološku oznaku. Dodatno, jedan od ključnih razloga zašto poljoprivrednici ne prelaze na ekološki uzgoj je mogućnost penalizacije u slučaju odustajanja od ekološkog uzgoja unutar pet godina od početka bavljenja proizvodnjom.

Rad se fokusira na detaljnu analizu i promicanje ekoloških praksi u hrvatskoj poljoprivredi putem implementacije Mjere 11 – Ekološki uzgoj, Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) Republike Hrvatske u razdoblju 2014. – 2022. Mjera 11 predstavlja ključni instrument nacionalne poljoprivredne politike, usmjeren na poticanje održivog razvoja ruralnih područja i unapređenje ekoloških standarda. Analizom mjere istražuju se njeni učinci na ekološku održivost, ekonomski aspekti poljoprivrede te društveni benefiti koje donosi ruralnim zajednicama.

2. MATERIJAL I METODE

Cilj rada je provesti sveobuhvatnu ekonomsku evaluaciju Mjere 11 – Ekološki uzgoj u okviru ZPP-a u Hrvatskoj. Mjera 11 usmjerena je na promicanje ekološki prihvatljivih poljoprivrednih praksi i potporu agroekologiji. Istraživanje ima za cilj procijeniti ekonomske učinke provedbe mjere na hrvatsku poljoprivredu, poljoprivrednike i ruralna gospodarstva.

U radu će se primijeniti sekundarno istraživanje, proučavanje već prikupljenih podataka, literature ili istraživačkih radova kako bi se došlo do novih zaključaka ili podržala postojeća teorija. Prikupit će se i analizirati statistički podaci - podaci o površinama pod ekološkim uzgojem, broju registriranih ekoloških poljoprivrednih gospodarstava, financijskim alokacijama i slično koji će se koristiti u grafičkim prikazima kako bi se vizualizirali relevantni podaci.

3. REZULTATI I RASPRAVA

3.1. Ekološka poljoprivreda

Ekološka poljoprivreda je održiv sustav proizvodnje hrane koji doprinosi smanjenju onečišćenja i održavanju zdravog okoliša i tla. Ekološka poljoprivreda je spoj tradicionalnih poljoprivrednih praksi s naprednim znanstvenim istraživanjima i inovacijama (Europska komisija, 2022.)

Cilj ekološkog uzgoja je proizvodnja hrane primjenom prirodnih tvari i postupaka. Isto tako poljoprivreda nam potiče određene stvari a to su: povećanje plodnosti tla, održavanje bioraznolikosti, održavanje kvalitete vode, očuvanje ekološke ravnoteže u regiji te odgovorno korištenje energije i prirodnih resursa. Ekološka poljoprivreda ima pravila kojima je uređena te se njom potiču visoki standardi dobrobiti životinja, a zahtijeva da poljoprivrednici zadovoljavaju potrebe životinja (Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR), 2023. godine).

Pri ekološkoj proizvodnji bitno je uspostaviti osim ekološke gospodarsku i društvenu prihvatljivost agrotehničkih metoda proizvodnje uz naglasak na plodnost, stabilnost i biološku raznolikost tla, raspoloživost voda, prirodna svojstva životinja, biljaka i krajobraza, prirodne sile i obnovljive izvore energije te upotrebu sredstava i preparata koji su dopušteni u skladu sa zakonima ekološke poljoprivrede.

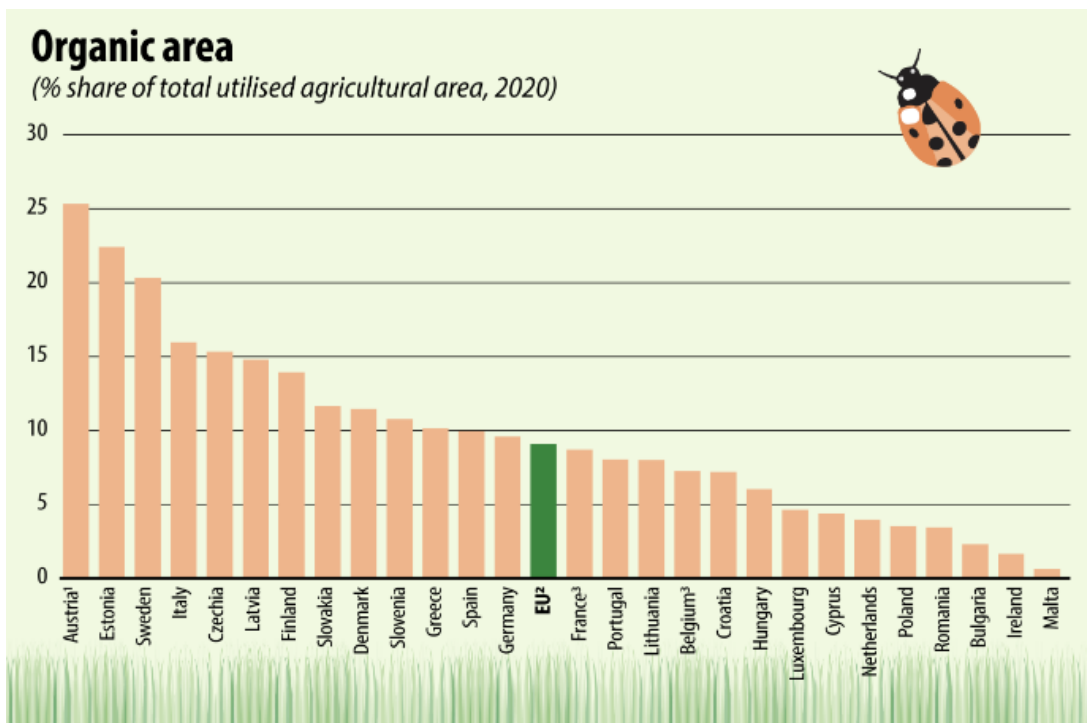
Visokokvalitetni prehrambeni proizvodi su osnovni cilj za ekološku poljoprivredu, odnosno za njegovu proizvodnju. Ali ne da se izbjegnu negativne posljedice za okoliš već da se poljoprivredom potiče očuvanje prirode. Možemo reći da ekološka poljoprivreda nastoji maksimalno iskoristiti potencijale određenog agroekosustava, odnosno gospodarstva stimuliranja jačanja harmonizacije bioloških procesa te njihovog pojedinog djelovanja.

Sve istaknutije posljedice i problemi uzrokovani klasičnom odnosno konvencionalnom poljoprivredom potaknuli su razvoj i širenje novih pristupa poljoprivrednoj proizvodnji, koji sve više postaju nužnost kako bismo okoliš očuvali za buduće naraštaje . Glavnu alternativu klasičnoj poljoprivredi danas predstavlja ekološka poljoprivredna proizvodnja koja podrazumijeva kompletan i kompleksan odnos čovjeka prema okolišu i prirodi.

U EU ekološka poljoprivreda bilježi snažan rast koji je povezan sa poljoprivrednicima koji se bave njom. Isto tako uredba EU-a osigurava visoke standarde u cijeloj Europskoj uniji. Poljoprivrednici koji se bave njom i koji koriste resurse i zemlju imaju veliku odgovornost nad time, te se brinu za dobrobit životinja odnosno zdravlje, kvalitetu tla, vode, ekološku ravnotežu i očuvanje biološke raznolikosti. Ekološka poljoprivreda u EU uključuje zabranu korištenja gnojiva i pesticida, korištenje lokalnih resursa sa prirodnim gnojivom, izmjenu usjeva (monokulture), uzgoj domaćih životinja na otvorenom, zabrana korištenja antibiotika u stočarstvu, korištenje organskih hraniva i pažljivi uzgoj domaćih životinja.

Poljoprivrednici se bave ekološkom proizvodnjom iz različitih razloga, uključujući financijske, ekološke, zdravstvene i ideološke motivacije (Cranfield et al., 2010; Padel, 2001). Tržišna potražnja za ekološkim proizvodima u EU stalno raste, s vrijednošću od 34,3 milijarde eura u 2017., što predstavlja porast od preko 200% u usporedbi s 2005. godinom (Willer i Schaak, 2019b). Dostupni podaci iz 2017. godine pokazuju da je ekološki uzgoj prisutan u 181 zemlji svijeta, na 69,8 milijuna hektara. Regije s najvećim površinama pod ekološkom proizvodnjom bile su Australija (50 % ukupne površine u svijetu) i Europa (20 %) (Lernoud i Willer, 2019.).

Prema podacima Statističkog ureda Europskih zajednica (Eurostat, 2022.) u 2020. godini pokrivenost površina u EU pod ekološkom proizvodnjom iznosila je 14,7 milijuna hektara, što je porast u odnosu na 9,5 milijuna hektara u 2012., što je ekvivalent porastu od 56%. Najveći udio ekoloških poljoprivrednih površina bio je u Austriji (25%), Estoniji (22%) i Švedskoj (20%). Nasuprot tome, udio ekološke poljoprivrede bio je ispod 5% u osam država članica EU-a, s najnižim udjelima u Irskoj i Malti (Slika 1.).

Slika 1. Površina EU-a pod ekološkim uzgojem u 2020. godini

Izvor: <https://ec.europa.eu/>

3.2. ZPP i mjere za ekološku proizvodnju

Utemeljena 1957. godine, Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) jedna je od najvećih i najstarijih poljoprivrednih politika na svijetu. Predstavlja najskuplju politiku u Europskoj uniji (EU), čineći 34,5% ukupnog godišnjeg proračuna EU u 2020. godini. ZPP je osmišljen za planiranje i reguliranje programa potpore za poljoprivredna gospodarstva i ruralna područja.

Ciljevi ZPP-a uključuju očuvanje ruralnih područja i krajolika diljem EU-a, potpora poljoprivrednicima i poboljšanje poljoprivredne produktivnosti, održavanje dinamičnosti i ruralnog gospodarstva promicanjem zapošljavanja u poljoprivredi, zaštita prava poljoprivrednika iz EU na odgovarajuću zaradu, poljoprivredno-prehrambenih industrija i povezanim sektorima (Europska komisija, 2022.)

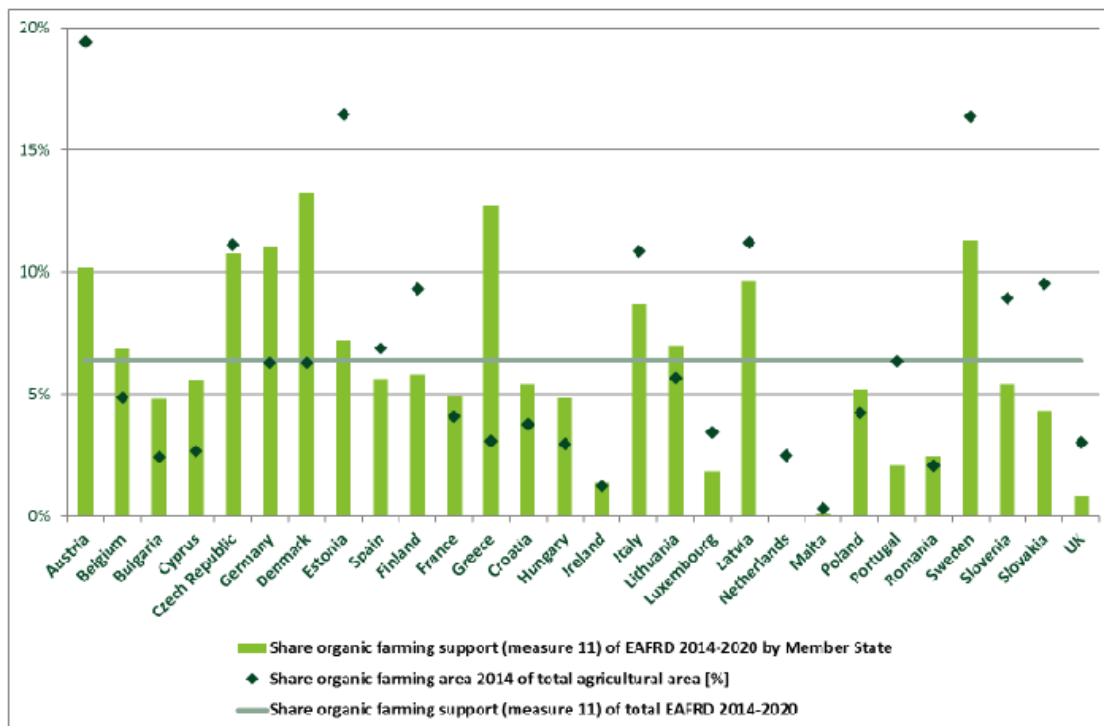
Od svog osnutka, politika je prošla kroz brojne reforme, a trenutno je glavni instrument EU-a za rješavanje izazova održivog razvoja (Europski parlament, 2020.). ZPP 2014. – 2020. temeljio se

na dva stupa, prvi stup, kroz Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP), financira izravna plaćanja poljoprivrednicima u okviru ZPP-a i mjere za regulaciju tržišta poljoprivrednog sektora, dok se drugi stup financira višegodišnje programiranje ruralnog razvoja kroz Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR). Stupovi ZPP-a godinama su usmjeravali poljoprivrednu i agro-ekološku politiku EU. Izravna plaćanja povezana s proizvodnjom, izvozom i tržišnim subvencijama bili su ključni za tržišnu potporu, dok su naknade za manje povoljna područja i ekološke subvencije kroz poljoprivredno-okolišne programe igrale važnu ulogu u ruralnom razvoju. Unatoč reformama za poticanje održive poljoprivrede, prvi stup ostaje dominantan dio ZPP-a, kako po udjelu proračuna EU tako i po korištenju poljoprivrednog zemljišta (Gay i sur., 2005).

U okviru izravnih plaćanja reformom ZPP-a 2013. godine uvedeno je tzv. zeleno plaćanje. To su dodatna plaćanja koja se dodjeljuju poljoprivrednicima koji ispunjavaju određene okolišne zahtjeve, a jedno od njih je namjena obradivih površina za ekološke fokusne površine (EFA). Kako bi ispunili zahtjev EFA, poljoprivrednici s obradivim zemljištem većim od 15 ha moraju osigurati da najmanje 5% bude područje s ekološkim fokusom posvećeno ekološki korisnim elementima, odabranim s popisa „tipova EFA” koji su sastavila njihova nacionalna tijela iz zajednički popis EU. Ovaj popis EU-a pokriva širok raspon značajki ili područja koja su izravno usmjerena na bioraznolikost, kao što su neobrađeno zemljište ili krajobrazne značajke, ili neizravno, smanjenjem upotrebe inputa i/ili poboljšanjem zaštite tla, kao što su međuusjevi ili usjevi koji vežu dušik (Europska komisija, 2017.). Kroz drugi stup tj. Program ruralnog razvoja (PRR) EU, ekološka proizvodnja potiče se kroz Mjeru 11 - Ekološki uzgoj, a izdaci za plaćanja za održavanje i konverziju u ekološku poljoprivredu variraju od države članice do države članice EU. U različitim državama članicama ti izdaci kreću se od 0,2% (Malta) do 13,2% (Danska) ukupnih sredstava PRR-a. Također, neke zemlje poput Nizozemske ne nude ciljane mjere u okviru PRR-a za ekološku proizvodnju, ali se ekološki proizvođači imaju pravo prijaviti za sve potporne mjere u okviru nizozemskog PRR-a (Stolze i sur., 2016.).

Prema Stolze i sur. (2016.) zemlje poput Belgije, Bugarske, Cipra, Danske, Njemačke i Grčke pridaju veću važnost potpori za ekološku poljoprivredu u usporedbi s zemljama kao što su Estonija, Finska, Portugal, Slovenija, Slovačka i Ujedinjeno Kraljevstvo. Neke države članice kao što su Austriju, Češku Republiku, Španjolsku, Francusku, Portugal, Rumunjsku, Švedsku i Ujedinjeno Kraljevstvo, predviđale su da će u okviru Mjere 11 biti podržano manje površina pod ekološkom

poljoprivredom nego što je stvarno prenamijenjeno i u pretvorbi 2014. godine. Također, Danska, Njemačka i Poljska predviđaju rast ekoloških poljoprivrednih površina od 4 – 9% u okviru Mjere 11, dok su Belgija, Cipar, Finska, Grčka, Hrvatska, Irska, Italija, Luksemburg, Malta i Slovenija postavile znatno više stope rasta, iako u nekim slučajevima s prilično niske početne razine razvijenosti (Slika 2.).

Slika 2. Doprinos EPFRR-a potpori za ekološku poljoprivredu (Mjera 11) u okviru ZPP-a 2014. – 2020. u usporedbi s ukupnom površinom ekološkog poljoprivrednog zemljišta u 2014. po državama članicama EU

Izvor: Stolze i sur., 2016.

3.3. Ekološka proizvodnja u Republici Hrvatskoj

Razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj može se pratiti kroz nekoliko faza (Blaće i sur., 2020. prema Grahovac, 2005.; Petljak, 2011.; Pejnović i sur., 2012.). Prva faza, prije 1991. obilježena je individualnim naporima nekoliko entuzijasta koji su prakticirali ekološki prihvatljive

poljoprivredne metode temeljem vlastitog iskustva. Zatim je slijedilo razdoblje otvaranja prvih trgovina zdrave hrane i osnivanje udruga koje okupljaju proizvođače i istraživače u području ekološke poljoprivrede (od 1991. do 2001.), a ključno postignuće ovog razdoblja bila je izrada smjernica za ekološku poljoprivredu u skladu s regulativom Međunarodne federacije pokreta za organsku poljoprivredu (IFOAM). Treća faza je započela nakon 2001., a karakteriziralo ju je pojačana uloga države u usvajanju pravnog okvira i uvođenju subvencija za ekološke poljoprivrednike. Zakon o ekološkoj poljoprivredi stupio je na snagu 2001. godine, a Ministarstvo poljoprivrede uspostavilo je Upisnik ekoloških proizvođača poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda 2002. godine. Strategija razvoja ekološke poljoprivrede donesena je 2005. godine. Novi Zakon o ekološkoj poljoprivredi i označavanju poljoprivrednih proizvoda donesen je 2010. godine. Ulaskom Hrvatske u EU 2013. godine započela je četvrta faza, čime je preuzela obvezu usvajanja propisa EU o ekološkoj proizvodnji. Mjera razvoja ekološke poljoprivrede implementirana je u Program ruralnog razvoja RH kako bi se poticala praksa ekološke poljoprivrede koja je povoljna za okoliš te smanjili negativni učinci konvencionalne poljoprivrede (Uprava za ruralni razvoj, Ministarstvo poljoprivrede RH, 2014). Krovna organizacija, Hrvatski savez ekoloških proizvođača osnovan je 2016. godine, koja okuplja ekološke proizvođače. Njegova misija je zaštita okoliša, promicanje pravedne ekološke politike, te podrška organskom uzgoju i zdravoj prehrani (Blaće i sur., 2020.).

Prema Izvješću o stanju ekološke poljoprivrede i industrije u Hrvatskoj (2022.), povijesno gledano kroz godine, 2000. je u Hrvatskoj bilo samo 17 gospodarstava s ukupno 12,5 hektara certificirano kao ekološko od strane priznatih međunarodnih organizacija. Usvajanjem prvog zakona o ekološkoj proizvodnji (2001.) broj ekoloških proizvođača porastao je na 25 s ukupnim površinama od 100 hektara. Službeno praćenje broja ekoloških proizvođača započelo je 2002. godine kada su službeno registrirana dva proizvođača. Godinu dana kasnije, kada je započelo evidentiranje statističkih podataka, registrirano je 130 ekoloških poljoprivrednika koji su koristili 3.124,06 hektara ili 0,37% poljoprivrednog zemljišta. Deset godina kasnije, ovi brojevi su porasli na 1.609 poljoprivrednika koji koriste 40.660 hektara ili 2,59% korištenog poljoprivrednog zemljišta. Pozitivan utjecaj na povećanje broja ekoloških proizvođača bilo je 2013. godine pristupanjem Hrvatske u EU. Od tada broj ekoloških proizvođača povećao se 3,5 puta tj. s 1.789 u 2013. na 6.402 u 2021. godini, dok se broj hektara pod ekološkom proizvodnjom, uključujući površine u prijelaznom razdoblju, utrostručio s 40.660 u 2013. na 121.924 u 2021. godini.

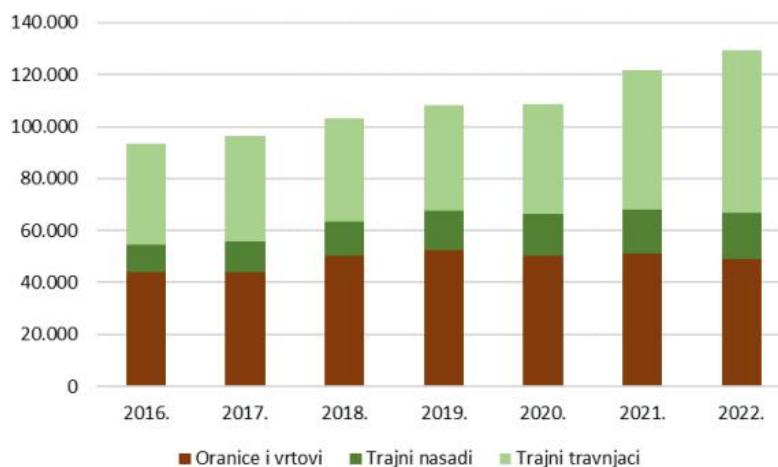
Tablica 1. Broj subjekata u ekološkoj proizvodnji od 2016.- 2021.

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Poljoprivredni proizvođači	3.546	4.023	4.374	5.153	5.548	6.024
Prerađivači	312	357	368	395	389	378

Izvor: Autor prema Ministarstvo poljoprivrede (2022.)

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, ekološkom proizvodnjom dominira proizvodnja zelene krme koja čini gotovo polovicu proizvodnje obradivog zemljišta u tonama (46,88%) i žitarica koje čine više od trećine (37,24%) proizvodnje, dok uljarice pridonose s 12,91% (Grafikon 1). U ukupnoj površini ekoloških trajnih nasada od 16.712 ha najzastupljeniji su voćnjaci s 13.490 ha, zatim maslinici s 2.091 ha te vinogradi s 1.102ha. U Hrvatskoj je u 2021. godini evidentirano ukupno 6.402 subjekata u ekološkoj poljoprivredi, od čega je 6.024 ekoloških poljoprivrednih proizvođača i 378 poljoprivrednih prerađivača (Ministarstvo poljoprivrede, 2021.).

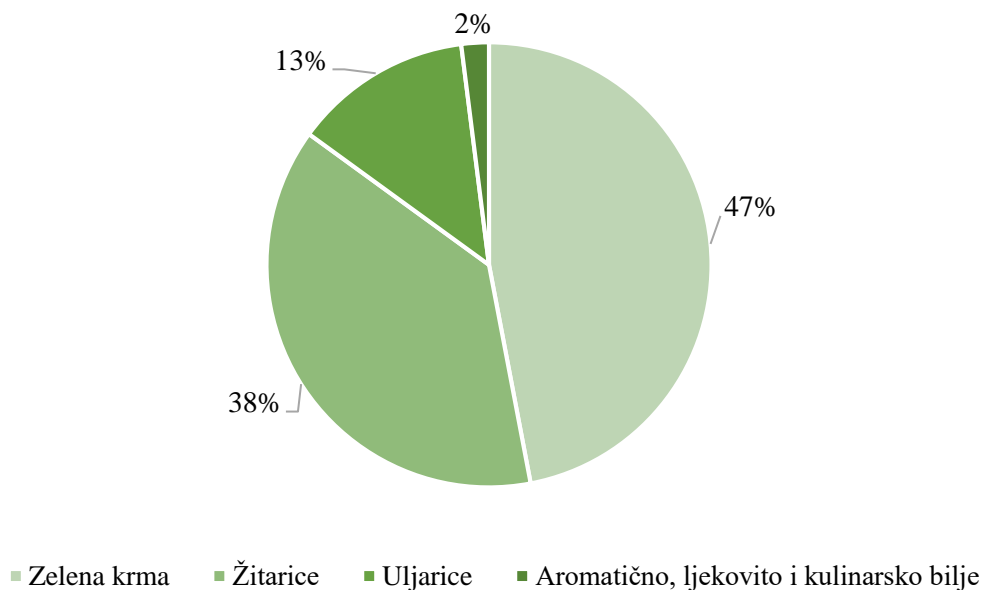
Graf 37. Korištene poljoprivredne površine pod ekološkom proizvodnjom po kategorijama (ha)

(izvor: DZS; obrada: Ministarstvo poljoprivrede)

Slika 3. Poljoprivredne površine pod ekološkom proizvodnjom po kategorijama (ha)

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, 2023.

Grafikon 1. Ekološka proizvodnja na obradivim površinama (2021.)

Izvor: Autor prema Izvješću o stanju ekološke poljoprivrede i industrije u Hrvatskoj (2022.)

Kada je riječ o udio uzgoja pod ekološkom proizvodnjom u stočarstvu, najveći udio u 2021. godini ostvaren je za ovce (11,7%), goveda (7,3%) i koze (6,4%). U ostalim segmentima stočarske proizvodnje udio uzgoja u ekološkoj proizvodnji je ispod 1% (Ministarstvo poljoprivrede, 2021.).

3.4. Mjera 11 – Ekološki uzgoj u Republici Hrvatskoj

U okviru Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2014. do 2020. godine, potpora za ekološku proizvodnju osigurava se kroz IAKS mjere, konkretno Mjeru 11 – Ekološki uzgoj. Ova mjera uključuje dvije podmjere: 11.1., koja se odnosi na plaćanja za prijelaz na ekološke poljoprivredne prakse i metode, te 11.2., koja pokriva plaćanja za održavanje ekoloških poljoprivrednih praksi i metoda (Narodne novine, 2022.).

Prema Pravilniku o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja (Narodne novine, 2022.), korisnici koji podnose zahtjev za navedene mjere za usjeve trajnih travnjaka moraju imati najmanje 0,5 uvjetnih grla po prihvatljivom hektaru trajnog travnjaka. Izuzetak se primjenjuje na krške pašnjake, gdje je potrebno posjedovati minimalno 0,3 uvjetnih grla po prihvatljivom hektaru. Prihvatljive životinje uključuju goveda, kopitare, ovce i koze, koje

moraju biti uzgajane u skladu s Uredbom Europskog parlamenta i Vijeća (EU) 2018/848 i Uredbom Komisije (EZ) br. 889/2008, te imati prijelazni ili ekološki status (EKO grla).

Izračun uvjetnih grla temelji se na prosječnom broju EKO grla evidentiranih u Jedinostvenom registru domaćih životinja (JRDŽ) za godinu podnošenja zahtjeva, prema stanju svakog prvog dana u mjesecu, počevši od siječnja te godine. Ovaj izračun provodi se u skladu s Tablicom 6. Konverzije za izračun uvjetnih grla iz Priloga 1. Pravilnika. Kod plaćanja za trajne travnjake, potpora će se obračunavati na temelju broja hektara za koje je ispunjen uvjet iz stavka 4. ovoga članka, dok se obvezna površina definirana stavkom 3. ne mijenja.

Korisnici su također obvezni pridržavati se minimalnih zahtjeva za primjenu gnojiva i sredstava za zaštitu bilja, uključujući pravila za gnojidbu i korištenje pesticida u skladu s Uredbom Europskog parlamenta i Vijeća (EU) 2018/848 i Provedbenom uredbom Komisije (EU) 2021/1165. Potpora se ne može ostvariti za površine na kojima je prijelaz na ekološke poljoprivredne prakse produžen zbog nepoštivanja pravila ekološke proizvodnje, prema Uredbi Europskog parlamenta i Vijeća (EU) 2018/848, Prilog II, dio I, točka 1.7.3.

Slično tome, potpora nije dostupna za površine koje su tijekom razdoblja održavanja ekoloških praksi vraćene u prijelazno razdoblje zbog kršenja istih pravila. Za biljni materijal vrsta koje nisu obuhvaćene propisima o proizvodnji i stavljanju na tržište poljoprivrednog reproduktivnog materijala, korisnici moraju posjedovati biljnu putovnicu izdanu u skladu s propisima o biljnim zdravljem.

3.4.1. Podmjera 11.1. Plaćanja za prijelaz na ekološke poljoprivredne prakse i metode (EKOP)

Podmjera 11.1. odnosi se na financijske poticaje za poljoprivrednike koji prelaze s konvencionalne na ekološku poljoprivrednu proizvodnju. Pravo na sudjelovanje u ovoj podmjeri imaju fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika, koje ispunjavaju zakonske uvjete definirane za aktivne poljoprivrednike. Ova podmjera omogućuje poljoprivrednicima da započnu s primjenom ekoloških poljoprivrednih praksi i metoda u skladu s Uredbom (EU) 2018/848 i Provedbenom uredbom Komisije (EU) 2021/464. Kroz ovu potporu, korisnici su potaknuti da usvoje održivije i ekološki prihvatljive poljoprivredne prakse koje doprinose očuvanju okoliša i zaštiti zdravlja ljudi.

Uvjeti prihvatljivosti za podmjernu 11.1. uključuju:

- Korisnik mora biti upisan u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji, koji vodi Agencija za plaćanja, najkasnije do dana podnošenja jedinstvenog zahtjeva, u skladu s člankom 9. Pravilnika.
- Korisnik podnosi jedinstveni zahtjev Agenciji za plaćanja, u kojem traži ulazak u sustav potpore za Mjeru 11 na listi A, te prijavljuje površine za plaćanje na listi B, sve u skladu s propisanim rokovima.
- Korisnik se obvezuje na petogodišnje razdoblje provođenja podmjere, osim u slučajevima iz članka 58. stavka 23. i 24. Pravilnika, gdje korisnici preuzimaju jednogodišnju obvezu.
- Površina koja se prijavljuje mora biti ARKOD parcela u cijelosti uključena u sustav kontrole ovlaštenog kontrolnog tijela i upisana u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji.
- Korisnik mora provoditi podmjernu na istim površinama u skladu s podnesenim zahtjevom za ulazak u sustav potpore.
- Korisnik je također obvezan svake godine tijekom obveznog petogodišnjeg razdoblja, ili tijekom jednogodišnjeg razdoblja iz članka 58. stavka 23. i 24. Pravilnika, završiti izobrazbu, koristiti individualno savjetovanje ili sudjelovati u demonstracijskim aktivnostima u trajanju od najmanje 6 sati, vezano uz Mjeru 11. Osim toga, korisnik mora biti upisan u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji i koristiti gnojiva i sredstva za zaštitu bilja koja su odobrena za ekološku proizvodnju, u skladu s člankom 24. stavkom 1. točkom (b) Uredbe (EU) 2018/848, navedena u Prilozima II i I Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/1165
- Tijekom obveznog razdoblja, korisnik je dužan provoditi ekološku proizvodnju na površinama prijavljenim u zahtjevu za ulazak u sustav potpore i održavati ekološke prakse na najmanje onoliko hektara koliko je navedeno u Odluci o ulasku u sustav potpore. Za usjeve na trajnim travnjacima, korisnik mora držati najmanje 0,5 uvjetnih ekoloških grla (EKO UG) po hektaru, odnosno najmanje 0,3 EKO UG/ha na krškim pašnjacima. Nadalje, korisnik je obvezan voditi evidenciju o provođenju svih radnji i nastaviti ekološku proizvodnju na istim površinama nakon završetka prijelaznog razdoblja, podnošenjem zahtjeva za EKO status (Narodne novine, 2022.).

3.4.2. Podmjera 11.2 Plaćanja za održavanje ekoloških poljoprivrednih praksi i metoda (EKO)

Podmjera 11.2. pruža financijsku podršku poljoprivrednicima koji se bave održavanjem ekoloških poljoprivrednih praksi i metoda. Ova podmjera je namijenjena fizičkim i pravnim osobama upisanim u Upisnik poljoprivrednika, koje su prema važećem zakonu definirane kao aktivni poljoprivrednici. Cilj podmjere je osigurati dugoročnu održivost ekološke poljoprivredne proizvodnje, u skladu s Uredbom Europskog parlamenta i Vijeća (EU) 2018/848

Uvjeti za ulazak u sustav potpore za podmjeru 11.2. uključuju:

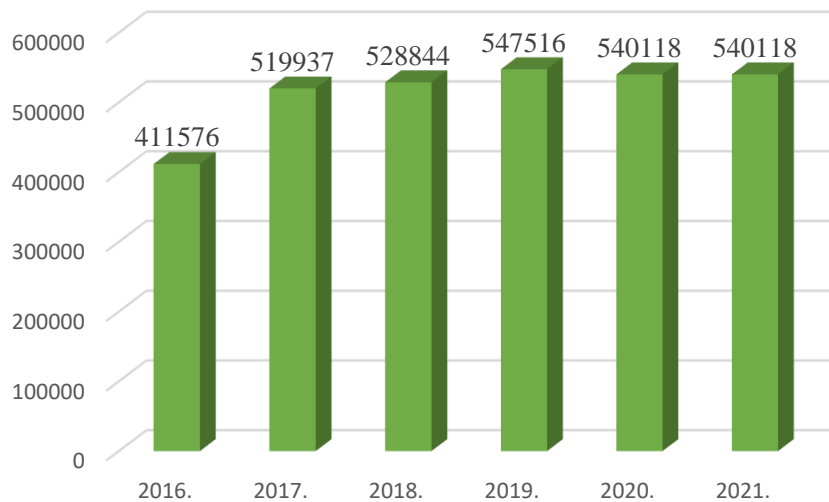
- Korisnik mora biti upisan u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji, koji vodi Agencija za plaćanja, najkasnije do dana podnošenja jedinstvenog zahtjeva, u skladu s člankom 9. Pravilnika.
- Korisnik podnosi jedinstveni zahtjev Agenciji za plaćanja, u kojem traži ulazak u sustav potpore za Mjeru 11 na listi A, te prijavljuje površine za održavanje ekoloških poljoprivrednih praksi i metoda na listi B.
- Korisnik preuzima obvezu na petogodišnje razdoblje provođenja podmjere, osim u slučajevima iz članka 58. stavka 23. i 24. Pravilnika, gdje korisnici preuzimaju jednogodišnju obvezu.
- Površina koja se prijavljuje mora biti ARKOD parcela u cijelosti uključena u sustav kontrole ovlaštenog kontrolnog tijela i upisana u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji.
- Korisnik je dužan provoditi podmjeru na istom broju hektara kao što je navedeno u podnesenom jedinstvenom zahtjevu.
- Tijekom obveznog petogodišnjeg razdoblja, ili u slučaju jednogodišnje obveze iz članka 58. stavka 23. i 24. Pravilnika, korisnik je dužan svake godine završiti izobrazbu, koristiti individualno savjetovanje ili sudjelovati u demonstracijskim aktivnostima u trajanju od najmanje 6 sati vezano uz Mjeru 11. Također, korisnik mora biti upisan u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji i koristiti samo ona gnojiva i sredstva za zaštitu bilja koja su odobrena za ekološku proizvodnju, u skladu s člankom 24. stavkom 1. točkom (b) Uredbe (EU) 2018/848, kako je navedeno u Prilozima I i II Provedbene uredbe Komisije (EU) 2021/1165.

- Korisnik je obavezan provoditi ekološku proizvodnju u skladu s Uredbom Europskog parlamenta i Vijeća (EU) 2018/848, Provedbenom uredbom Komisije (EU) 2021/464 i Provedbenom uredbom Komisije (EU) 2021/1165. Tijekom obveznog razdoblja, korisnik mora obavljati poljoprivrednu aktivnost na zemljištu u sustavu ekološke proizvodnje na najmanje onoliko hektara koliko je navedeno u Odluci o ulasku u sustav potpore. Za usjeve na trajnim travnjacima korisnik mora održavati najmanje 0,5 uvjetnih ekoloških grla (EKO UG) po hektaru, odnosno najmanje 0,3 EKO UG/ha na krškim pašnjacima. Dodatno, korisnik je dužan voditi evidenciju o svim provedenim radnjama (Narodne novine, 2022.).

3.4.3. Analiza Mjere 11 u Republici Hrvatskoj

U 2022. godini ukupna površina za koju je dodijeljena potpora za podmjere 11.1. iznosila je 28.189 ha, dok je za 11.2. iznosila 86.687 ha (Ministarstvo poljoprivrede, 2023.). Za podmjeru 11.1. od početka provedbe do kraja 2022. godine isplaćeno je 87,9 milijuna eura za 19.574 zahtjeva, dok je u 2022. godini zaprimljeno je 3.223 zahtjeva. Za podmjeru 11.2. od početka provedbe do kraja 2022. godine isplaćeno je preko 122,6 milijuna eura za ukupno 17.634 zahtjeva. U 2022. godini zaprimljeno je 4.526 zahtjeva (Ministarstvo poljoprivrede, 2023.).

Prema navedenim podacima (Tablica 2., Grafikon 2.) vidimo koliko se broj korisnika od 2016. godine do 2021. godine koriste mjerom 11 u ekološkoj poljoprivredi. Najveći broj korisnika za Mjeru 11 bilo je 2019. godine a najmanje 2016. godine. Zadnje dvije godine po podacima navedenim u tablici broj korisnika je jednak. Prema podacima iz tablice vidimo pad i porast broja korisnika kroz šest godine. Na temelju podataka iz APPRR-a za razdoblje od 2016. godine do 2021. godine proučili smo kolika je zainteresiranost za Mjeru 11 te putem tih podataka smo analizirali svaku godinu i prikazali podatke preko grafikona kako bi uvidjeli pad i porast broja korisnika. U 2016. godini je bilo 411576 korisnika Mjere 11 no taj broj se sljedećih godina povećavao. Broj korisnika u 2017. godini je 519937 te je znatno veći od prošle godine. Putem navedenih podataka zapažamo koliko se korisnika odlučilo koristiti se Mjerom 11 u ekološkoj proizvodnji.

Grafikon 2. Kretanje broja korisnika od 2016. do 2021. godine

Izvor: Autor prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2023.)

Tablica 2. prikazuje broj korisnika Mjere 11 po županijama u 2021. godini. Osječko-baranjska županija ima daleko najviše korisnika (831), što ukazuje na to da je ekološki uzgoj u ovoj županiji vrlo zastupljen. Ova županija ima povoljne uvjete za poljoprivredu, što može objašnjavati visok interes za ekološki uzgoj. Također, Sisačko-moslavačka županija (424 korisnika) i Karlovačka županija (369 korisnika) imaju velik broj korisnika. Dubrovačko-neretvanska županija (83 korisnika) i Krapinsko-zagorska županija (84 korisnika) imaju najmanji broj korisnika. Ovo može biti rezultat različitih faktora, kao što su manje poljoprivrednih površina pogodnih za ekološki uzgoj ili manji interes poljoprivrednika za prelazak na ekološki uzgoj. Vidljive su značajne razlike u broju korisnika između kontinentalnih i primorskih županija. Kontinentalne županije, kao što su Osječko-baranjska i Sisačko-moslavačka, imaju više korisnika, dok su primorske županije, poput Dubrovačko-neretvanske i Šibensko-kninske, na nižim razinama.

Tablica 2. Broj korisnika Mjere 11 po županijama u 2021. godini

Županija	Broj korisnika
Bjelovarsko- bilogorska	365
Brodsko- posavska	396
Dubrovačko- neretvanska	83
Grad Zagreb	256
Istarska	138
Karlovačka	369
Koprivničko- križevačka	157
Krapinsko- zagorska	84
Ličko- senjska	260
Međimurska	92
Osječko- baranjska	831
Požeško- slavonska	314
Primorsko- goranska	157
Šibensko- kninska	88
Sisačko- moslavačka	424
Splitsko- dalmatinska	225
Varaždinska	89
Virovitičko- podravska	249
Vukovarsko- srijemska	235
Zadarska	265
Zagrebačka	183

Izvor: Autor prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2023.)

4. ZAKLJUČAK

Ekološka proizvodnja u Republici Hrvatskoj prošla je kroz nekoliko faza razvoja, od entuzijastičkih početaka do trenutka kada je postala regulirana i subvencionirana od strane države i Europske unije. Ovaj proces je ilustrativan za širi kontekst prelaska s konvencionalne na ekološki prihvatljive prakse u poljoprivredi, što odražava rastuću globalnu svijest o potrebi održivog razvoja.

Kroz povijest, Hrvatska je postupno prihvaćala i prilagođavala međunarodne standarde ekološke proizvodnje, što je kulminiralo ulaskom u Europsku uniju i usvajanjem Zajedničke poljoprivredne politike EU. Usvajanje zakonskih okvira, poput prvog Zakona o ekološkoj poljoprivredi iz 2001. godine, te uspostava sustava potpore kroz mjere ruralnog razvoja, pokazali su se ključnim za povećanje broja ekoloških proizvođača i površina pod ekološkom proizvodnjom.

Pristupanje EU 2013. godine pokazalo se kao ključan trenutak za daljnji rast sektora ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj. Broj ekoloških proizvođača i površina pod ekološkom proizvodnjom značajno se povećao nakon tog događaja, što pokazuje važnost političke i financijske podrške u razvoju ovog sektora. Implementacija mjera potpore kroz Program ruralnog razvoja dodatno je stimulirala prelazak na ekološke prakse i održavanje istih. No, unatoč ovom rastu, analiza pokazuje da je ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj i dalje u fazi razvoja. Proizvodnja je koncentrirana na nekoliko vrsta usjeva, s najvećim udjelom zelene krme, žitarica i voćnjaka. Stočarstvo u ekološkoj proizvodnji čini manji udio, s izuzetkom uzgoja ovaca, goveda i koza. Ovo ukazuje na potrebu za daljnjim diversifikacijom i razvojem drugih segmenata unutar ekološke poljoprivrede.

Financijske potpore kroz mjere 11.1. i 11.2., koje su usmjerene na prijelaz na ekološku poljoprivredu i održavanje ekoloških praksi, bile su značajne, ali broj korisnika varira iz godine u godinu. To sugerira da postoje izazovi u zadržavanju proizvođača u ekološkom sustavu, što može biti posljedica administrativnih zahtjeva, tržišnih uvjeta ili nedostatka edukacije i savjetovanja.

5. POPIS LITERATURE

1. Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Letak- Ekološki uzgoj <chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://www.apprrr.hr/wp-content/uploads/2022/10/Letak-Ekoloski-uzgoj.pdf> (01.07.2024.)
2. Blaće, A., Čuka, A., Šiljković, Ž. (2020.): How dynamic is organic? Spatial analysis of adopting new trends in Croatian agriculture, *Land Use Policy*, 99
3. Cranfield, J., Henson, S., Holliday, J. (2010.): The motives, benefits, and problems of conversion to organic production, *Agr. Hum. Values*, 27 (3), 291-306
4. Eurostat. Developments in organic farming. 2022. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Developments_in_organic_farming (02.07.2024.)
5. Europski parlament . Prema zajedničkoj poljoprivrednoj politici nakon 2020. Činjenice o Europskoj uniji. 2020. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/113/towards-a-post-2020-common-agricultural-policy> (02.07.2024.)
6. Europska komisija. The common agricultural policy at a glance. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en (01.07.2024.)
7. Europska komisija: Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of the ecological focus area obligation under the green direct payment scheme. 2017.
8. <https://eur-lex.europa.eu/legal> (01.07.2024.)
9. Gay,S., Osterburg,B., Baldock,D., Zdanowicz,A. (2005.): Recent Evolution of the EU Common Agricultural Policy (CAP), State of Play and Environmental Potential. MEACAP WP6 D4b, specific target research project SSPE-CT-2004-503604. 2024. <https://ieep.eu/publications/meacap-recent-evolution-of-the-eu-common-agricultural-policy-cap-state-of-play-and-environmental-potential/> (01.07.2024.)
10. Lenz, J., Neumannn, C.: Report on the Status of Organic Agriculture and Industry in Croatia. 2022. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://orgprints.org/id/eprint/46067/1/Country-Report-Organic-CROATIA-EkoConnect-2022.pdf> (01.07.2024.)
11. Lernoud, J., Willer, H. (2019.): Current statistics on organic agriculture worldwide: Area, operators, and Market, *The World of Organic Agriculture, Statistics and Emerging Trends*

2019, Research Institute of Organic Agriculture FiBL, IFOAM – Organics International, 36-128

12. Ministarstvo poljoprivrede. Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede za 2022. godinu. 2023. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2023_11_16%20Zeleno%20izvje%C5%A1%C4%87e%202022%20web.pdf (01.07.2024.)
13. Narodne novine. Pravilnik o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja za 2022. godinu. 2022. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_03_27_352.html (03.07.2024.)
14. Padel, S. (2001), Conversion to Organic Farming: A Typical Example of the Diffusion of an Innovation?. *Sociologia Ruralis*, 41: 40-61.
15. Stolze, M.; Sanders, J.; Kasperczyk, N.; Madsen, G. (2016) Organic farming and the prospects for stimulating public goods under the CAP 2014-2020. IFOAM EU, Brussels, Belgium.
16. Willer, H., Lernoud J. (2019.): *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2019*. Research Institute of Organic Agriculture FiBL and IFOAM Organics International, Frick and Bonn, 20